İslâm'ın Mesihi

EBÛ ZER el-ĞIFÂRÎ

Radiyallahu Anhu

يَرْحَمُ اللَّهُ أَبَا ذَرٍ يَمْشِي وَحْدَهُ
وَيَمُوتُ وَحْدَهُ وَيُبْعَثُ وَحْدَهُ

"Allah Ebû Zer'e rahmet eylesin. O tek başına yürür, tek başına ölür ve tek başına haşredilir."

(Hâkim, *el-Müstedrek*, 4373)

"Eğer bu sarayı Müslümanların parası ile yaptırdınsa bu bir ihanet, sen ise bir hainsin, eğer bu sarayı kendi paranla yaptırdınsa bu bir israf, sen ise bir müsrifsin!"

Ebû Zer el-Ğıfârî (ra)

(Taberî, *Tarih*, IV, 259)

Adı	Cündeb b. Cünâde
Anlamı	Bir nevi çekirge ve yağmacı
Künyesi	Ebû Zer/ *Yayanın, saçanın babası*
Lakabı	Mesîhu'l-İslam/*İslam'ın Mesihi*
Baba Adı	Cünâde b. Süfyân
Anne Adı	Remle bint Vakiâ
Kabilesi	Ğifaroğulları/Rabiğ
Doğum Yeri	Rabiğ
Doğum Yılı	Bilinmiyor.
İslam'a Girişi	Nübüvvetin ilk günleri
Sohbet Süresi	Aralıklarla 23 yıl
Rivayeti	281
Savaşları	Hudeybiye, Mekke Fethi, Huneyn, Ammûriye vs.
Görevleri	Kabilesinin sancaktarı
Vefat Yeri	Rebeze/Suudi Arabistan
Vefat Yılı	Hicrî, 32/ Miladî, 653
Vefat Yaşı	Bilinmiyor.

İslâm'ın Mesihi
EBÛ ZER el-ĞIFÂRÎ
(Radiyallahu Anhu)

Rabbimize yüz binlerce kez hamdolsun ki bizi yine sahâbenin ayak izlerinin bulunduğu bir şehrimiz olan Afyon'umuza kavuşturdu. *82 İl 82 Sahâbî* diyerek çıktığımız bu yolculuğun 12. programında yüzlerce sahâbînin ayak izleri bulunan Afyon'da, Asr-ı Saâdet'in çok farklı bir simâsı olan Hz. Ebû Zer'i (ra) anlamaya çalışacağız.

Hz. Ebû Zer ve Afyon

Neden Afyon için Hz. Ebû Zer seçildi? Çünkü onun ayak izleri var bu topraklarda... Emirdağ ilçesinin 12 km. doğusunda Hamzahacılı ve Hisar köylerinin yakınlarında bugün kalıntıları ortaya çıkmış olan Ammuriye şehri, Ortaçağ tarih kitaplarında adını çokça duyduğumuz bir yerleşim yeridir.[1] Burasının adını biz ilk kez sahâbenin büyüklerinden Selmân-ı Farisî ile birlikte duyuyoruz. Biliyorsunuz bir hakikat savaşçısı olan Selmân-ı Farisî, İran'ın İsfehan şehrindendir. Sonra hakikati bulma adına uzunca bir yolculuğa çıkıyor... Önce Şam'a, sonra Musul'a, sonra Mardin Nusaybin'e -bunun için biz Hz. Selmân'ı Mardin'de anlattık- sonra Ammuriye'ye yani buraya Afyon'a, buradan da Vadi'l-Kur'a'ya yani Tebûk'a, oradan da Yesrib'e, yani Medine'ye gitmişti. Selmân-ı Farisî'nin bu topraklarda yıllarca kaldığını biliyoruz. [2]

Daha sonraları Afyon'un daha doğrusu Ammuriye'nin adını hicretin 23. yılında bu topraklara düzenlenen askeri seferlerde tekrar görüyoruz.

[1] "Ammuriye", *DİA*, III, 79.
[2] Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, IX, 336.

Dikkat buyurun hicretin 23. yılı demek, Efendimiz'in (sas) vefatının üzerinden daha 12 yıl geçmiş olması demektir. Hz. Ömer'in hilafetinin son günleri, Hz. Osman'ın hilafetinin başlangıcı binlerce İslâm askerleri buradadır ve bu askerlerin azımsanmayacak kadarlık bir kısmı sahâbîdir. İşte o seferler sırasında Hz. Ebû Zer buralara gelmiş, o güzel kokusunu ve havasını bu topraklara bırakmıştır.[3] O günden sonra İstanbul'u fethetmek için gidip gelen tüm İslâm askerleri buradan geçmişlerdir. En son hicretin 49. yılında içlerinde İstanbul'un manevi fatihi olan Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin de bulunduğu ordu tarafından buralar tamamen fethedilmiş ve İslâm toprağı olmuştur. [4] O günden sonra birkaç kez el değiştirse de en sonunda yine İslâm toprağı olmuştur, inşallah kıyamete kadar da olmaya devam edecektir.

Bundan dolayı ben Afyonlu kardeşlerime şunu söylemek isterim; toprağınızın değerini bilin, burada Selmân-ı Farisi'nin hakikat aşkı var, burada Ebû Zer el-Ğifari'nin zühdü ve takvası var, burada Ebû Eyyûb el-Ensarî'nin cihad ve mücadelesi var, burada Fedale b. Ubeyd'in atının nallarının sesi var, burada Abdullah b. Abbâs'ın ilim ve fıkıh anlayışının kokusu var, burada Abdullah b. Ömer'in ibadete ve sünnete bağlılığının havası var, burada yüzlerce sahâbînin adı var, tadı var, hayatı var, hatırası var. Sahip çıkın ve onlar gibi risaletin davasına hizmet edin. Rabbim hepimizi bu manada nasipdar eylesin inşallah...

Hz. Ebû Zer dediğimiz zaman nasıl bir İslâm şahsiyeti ve nasıl bir sahâbî ile karşı karşıya olduğumuzun farkına varmak için şu hususları unutmamamız gerekir:

1. O, bu ümmetin mesihidir.

Çünkü Efendimiz (sas); Tirmizî ve diğer birkaç hadis kitabının naklettiği bir hadiste diyor ki: **"Ebû Zer, İsa b. Meryem gibidir. İsa b. Meryem'in tevazuuna bakmak isteyen Ebû Zer'e baksın. Zühdü ve ibadeti İsa b. Meryem'e**

[3] İbn Esîr, *el-Kâmil*, III, 44; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 123.
[4] Halife b. Hayyat, *Tarih*, s. 211; Ya'kûbî, *Tarih*, II, 240.

en çok benzeyen Ebû Zer'dir. Ebû Zer yeryüzünde İsa b. Meryem'in zühdüyle yürür."[5]

Dolayısı ile dünyada doğmuş; ama ahirete göre yaratılmıştı.

2. O, bu ümmetin zühd ve takva âbidesidir.

Ona verilen görev bu idi, ona biçilen rol buydu. İstihdam-ı İlahiyye ve İstihdam-ı Nebeviyye ona bu alanda âbidevi bir şahsiyet olmasını yüklemişti. Özellikle ashâb içerisinde bir alanda âbideleşen, o alanda rakipsiz olmalı ve herkesi bir adım geride bırakmalı idi. Ebû Zer'in yaptığı da bu idi. O zühd ve takva da diğer sahâbîden hep bir adım önde idi.

3. O, bu ümmetin her işinin adamı değil; ama kendisine biçilen rolün tam adamıdır.

Ona biçilen rol neydi, zühd yani zahitlik... Ben zühdün zirvesindeyim, o halde her işi de yapabilirim diye düşünseydi, buna yakın bir şey düşündü değil mi? Ama Efendimiz (sas): "**Hayır!**" dedi. "Sen her işin adamı değilsin. Senin işin bu! Sen bu ümmete zühd ve takva öğreteceksin ..." [6]

4. O, bu ümmetin en doğru sözlüsü ve en korkusuz yiğitlerindendir.

Ne demişti Efendimiz (sas) onun için: "**Ne gök, altında ne de yer, üstünde peygamberlerden sonra Ebû Zer'den daha doğru sözlüsünü barındırmamıştır.**" [7]

Onun iman ettiği gün ortaya koyduğu o korkusuzluğu hatırlarsanız, bu sözün ne anlama geldiğini daha iyi anlarsınız.

5. O, bu ümmetin mazeret adamı değil, eylem/iş adamıdır.

Özellikle bu maddenin, bizim dünyamıza söylediği çok sözler vardır değil mi? Mazeret üretmek, bahaneler dizmek bizim en fazla yaptığımız şeydir. Bu konuda bayağı mahiriz. Ancak Ebû Zer, haklı mazereti bile, bir

[5] Tirmizî, *Menâkıb,* 35; İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 258.
[6] Bkz. Müslim, *İmâre,* 3-4.
[7] Tirmizî, *Menâkıb,* 5; Hâkim, *el-Müstedrek,* III, 342, 343.

Müslümanın yapamayacağı bir iş olarak görür, son ana kadar eylem/amel noktasında çaba içerisinde olması gerektiğini hayatı ile gösterir.

6. O, bu ümmetin, sosyalisti ya da komünisti değil, Müslümamdır.

Özellikle bu bahis, Hz. Ebû Zer'i gerçek manada anlayabileceğimiz bir noktadır. Eğer Hz. Ebû Zer, birilerinin iddia ettiği gibi özel mülkiyetin düşmanı olsa idi, bunu gerek Efendimiz (sas) döneminde, gerekse ilk iki halife döneminde de devam ettirirdi. Ama biz bugün özellikle Ebû Zer'in Efendimiz (sas) ile geçirdiği yıllara baktığımızda, peygamber zamanında zengin olan birçok sahâbe ile Ebû Zer'in hiçbir probleminin olmadığını görürüz. Problemi olsaydı; hiç Hz. Osman'a ilk günlerde biat eder miydi? Ebû Zer'in neye düşman olduğuna kısmen değineceğiz; ama anlamamız gereken bir husus var ki Ebû Zer, meşru ve helal dairede kazanılmış, özel mülkiyeti olanlara düşmanlık yapan biri değil, haksızca mal elde edip, onu yığdıkça yığanların düşmanıdır.

7. O, bu ümmetin, isteyeni değil; sahip olduğu neyi varsa her şeyini verenidir.

Hayatı boyunca kimselerden bir şey istememiş, kimselere el açmamış, kimselere yük olmamış, kimselere yaslanmamış, devesinin kamçısını yere düşürse bile onu inip kendisi almıştır.[8] Ebû Zer olmanın en önemli yolu budur. Yani kimselerden istememektir, istememektir, istememektir... Ebû Zer olmanın en önemli yolu, isteyene vermektir, isteyene vermektir, isteyene vermektir.

[8] Hz. Ebû Zer'in ve diğer sahâbenin bu halleri şu hadise dayanıyordu: Ebû Abdurrahman Avf b. Mâlik el-Eşca'î şöyle dedi: "Biz dokuz, veya sekiz yahut yedi kişilik bir grub Resûlullah (sas) yanında oturuyorduk. Bize: *"Allah'ın elçisine bîat etmez misiniz?"* buyurdu. Oysa biz, yeni bîat etmiştik. Bu sebeple: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz sana bîat ettik ya!" dedik. Sonra tekrar: *"Allah'ın elçisine bîat etmeyecek misiniz?"* buyurdu. Bu defa bîat için ellerimizi uzatarak: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz sana bîat etmiştik. Şimdi ne üzerine bîat edeceğiz?" dedik. *"Allah'a kulluk edip O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak, beş vakit namazı kılmak, itaat etmek* - sesini alçaltarak bir cümle söyledi ve - *kimseden bir şey istememek üzere bîat edeceksiniz!"* buyurdu. Avf b. Mâlik diyor ki: "Yemin ederim ki bu gruptan bazılarını görürdüm; kamçısı yere düşerdi de kimseden onu kendisine vermesini istemezdi." Müslim, *Zekât,* 108; Ebû Dâvûd, *Zekât,* 27; Nesâî, *Salât,* 5.

8. O, bu ümmetin, kaderi yalnızlık olanıdır.

Tek olmak, çok kolay bir iş değildir. Ama tek başına bile nasıl ümmet olunacağını da Allah (cc) bu ümmete birinin hayatı ile göstermeliydi, işte gösterdiği numune yine Ebû Zer oldu. O, tek başına yaşadı, tek başına öldü ve tek başına dirilecek...

Hayatına Kısa Bir Bakış

Gelin böyle hususiyetleri olan bu büyük İslâm şahsiyetini biraz anlamaya çalışalım. Hz. Ebû Zer; Mekke ile Medine arasında, Mekke'ye yaklaşık 250 km, Medine'ye ise yaklaşık 200 km'lik bir mesafede Bedir ile Rabiğ'in tam ortasında bir yerde yaşayan Ğifar kabilesine mensuptur.[9] Bu kabile İslâm öncesi dönemde sabıkalı bir kabiledir. Ticaret kervanlarının geçiş yolunda olan bu kabile, gelen geçen kervanları soymakta, yağmacılık ve eşkıyalıkta sınır tammamaktadır. Hatta öyle ki tüm Arap kabileleri haram aylara hürmet gösterip, bu aylarda herhangi bir saldırıya girişmiyorlardı ise de Ğifar kabilesi ne Haram ay tanıyor ne de başka bir şey; önüne geleni soyuyor, önüne gelen kervanı vuruyordu.[10] İşte Ebû Zer böyle bir şakî kabileye mensuptu, kendisi de şakilikte zirvelerde olan biriydi. Hatta o, şakilerin reisi ve lideri konumundaydı. Gün gelip Ebû Zer, Efendimiz'in (sas) önüne oturduğu zaman, Allah Resûlü onun Ğifar kabilesine mensup olduğunu duyunca şaşırmış, işin başında böyle bir kabileye mensup birinin iman etmesini Rabbimizin, hidayet yollarını bir insana açmasına yormuş ve şöyle demişti: "Allah dilediği kimseye hidayet eder." [11]

Ebû Zer onun künyesidir; bu isimde kızı mı oğlu mu olduğu ihtilaflıdır; ama bu isimde bir çocuğu vardır. Asıl ismi konusunda kaynaklarımızda biraz ihtilaf vardır. İsminin *Berir, Büreyr, Seken* ya da *Cündeb* olduğu rivayet edilmiştir.[12] İbn Esîr annesinin künyesinin Ümmü Cündeb olmasından

[9] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 2217; İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 246.
[10] İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 248, 249.
[11] İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 251.
[12] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 2217; İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 246.

dolayı, isminin Cündeb olduğunu söylemektedir.[13] Ama biz onu hep Ebû Zer olarak biliriz. Babası, Cünade b. Süfyan, annesi, Remle bint Vakia'dır.[14]

Doğum tarihini net bilemiyoruz; ama takriben Efendimiz (sas) ile aynı yaşlarda olduğunu söyleyebiliriz. Miladî 607 yani daha Kur'ân'ın nazil olmasına tam 3 sene kala, o güne kadar Ebû Zer eşkıyalık yapmış, kervanlar vurmuş, yağmalamış, hırsızlık yapmış, cahiliyenin karanlık işlerinin hemen hemen hepsine bulaşmıştı. Ama yüreğinde hep bir sancı vardı. Bir gece bu sancı ile kavminin taptığı en büyük put olan Menat'ın karşısına geçmiş, "bu mu benim ilahım?" demiş. Eline bir taş almış, hızlıca karşısında duran o taş yığınına, karşısında duran puta elindeki taşı atmış, sanki Ebû Zer Mina'da şeytanları taşlıyor; taş süratlice gidip putun orta bir yerine çarpmış ve büyük bir ses çıkmış, o ses ile Ebû Zer sarsılmış: "Kendini savunmaktan aciz, insanların elleriyle yaptıkları bu taş yığını nasıl benim ilahım olabilir ki?..." demiş. Kendini çöllere bırakmış, o gün sabaha kadar çölün karanlığında Allah'a yalvarmış: "Ya Rab! Bana bir çıkış yolu göster!" diye dua etmiş. Sabaha karşı gözyaşları içerisinde secdeye kapanmış ve dakikalarca o halde kalmış. Secde hali Ebû Zer'e öyle tatlı gelmiş ki o günden sonra bir daha bu eylemi terk etmemiş. Üç sene sonra Dârü'l-Erkâm'da iman ettiğinde Efendimiz (sas) ona imandan sonra en büyük hakikat olan namazı öğrettiğinde demiş ki: *"Ya Resûlullah! Ben üç senedir sizden habersiz zaten namaz kılıyordum. Böyle secde ediyordum!"* [15] Bu üç sene boyunca çöl Ebû Zer'in Hira'sı, yüreğindeki fırtınalar Ebû Zer'in Cebrail'i, secdesi ise ona inen ayetler olmuş. Ebû Zer daha Efendimiz'in (sas) yanına gelmeden "La ilahe illallah" demişti. Ama bu kelimenin "Kelime-i Tayyibe/En güzel kelime" olabilmesi için "Muhammedün Resûlullah" cümlesine ihtiyaç vardı. İşte üç senelik böyle bir hayatla Ebû Zer takvayı yani fıtratı diriltmiş, vicdanın sesine kulak vermiş, fıtratı ve vicdanı ona takvayı, takvası ise ona hidayet kaynağı olan Kur'ân'ı ve en büyük hidayet öğretmeni olan Efendimiz'i (sas) kazandırtmıştı.

[13] İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* VI, 96.
[14] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 2217; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* VI, 96.
[15] İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 246.

Hz. Ebû Zer Mekke'de

Ebû Zer böyle bir halde iken, Mekke'den gelip, Şam'a giden bazı kafilelerden Mekke'de yeni bir peygamberin ortaya çıktığını ve o şahsın çok şairane sözler söylediğini duymuş. Çok meraklanmış hemen iyi bir şair olan kardeşi Üneys'i Mekke'ye gönderip, bu olay hakkında kendisine bilgi getirmesini istemişti. Üneys Mekke'ye varmış; ama Efendimiz'i (sas) görememiş, sadece etrafta o konu hakkında konuşulan bazı sözleri duymuş ve onları Ebû Zer'e anlatmak için geri dönmüştü.[16] Ebû Zer, kardeşinin söylediklerinden tam tatmin olamamış, kendisi bizzat görüp bu konu hakkında daha fazla bilgi almak için Mekke'ye gelmişti. Kâbe'nin bir köşesinde kendine bir mesken tutmuş, orada Efendimiz'i (sas) beklemeye başlamıştı. Bazı rivayetler bir ay boyunca beklediğini söylerler.[17] Kimselere sormadan, azığını zemzem kılarak, beklemiş, beklemiş... Ali o günler 10 yaşında bir çocuk... İlgisini çekmiş bu yabancı adam; yanına varmış, kendini tanıtmış ve o yabancıyı evine davet etmiş... Üç gün Ali'nin babasının evine gidip gelmesine rağmen, ne o Ali'ye ne Ali ona Efendimiz (sas) ile alakalı bir şeyler sormamıştı... Üçüncü gün Ali: "Amca! Ne arıyorsun buralarda söyler misin, belki sana yardımcı olabilirim?" demişti. Ebû Zer kimselere söylememe sözünü aldıktan sonra: "Ben yeni bir din iddiasında bulunan o peygamber denen şahsı görmek için geldim" demiş. Hz. Ali: "Tam yerine gelmişsin, ben seni ona götürürüm" demiş. Ebû Zer heyecanla: "Sen onu tanıyor musun?" demiş. Ali: "Nasıl tanımam, o benim amcamın oğludur" demiş. Bunun üzerine Hz. Ali, bir plan yapmış, demiş ki Ebû Zer'e: "O şimdi Safa tepesinde bir evdedir. O evi kimseler bilmiyor. Seni benimle de kimseler görmesin. Yoksa senin de Müslüman olduğunu zannederler, sana da bana da zarar verirler. Ben önden yürüyeceğim, sen biraz arkadan beni takip edersin. Bir tehlike olursa ben eğilir, ayakkabımla uğraşır gibi yaparım, sen arkana bakmadan çekip gidersin. Bir sorun olmazsa benim girdiğim eve sen de girersin" [18] demiş...

[16] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 246.
[17] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 247.
[18] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 86; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 382.

Ebû Zer, Ali'ye niye âşıktır? Şimdi daha iyi anlıyoruz değil mi? Sizi üç gün boyunca tanımamasına rağmen biri evine götürse, izzet ve ikram da bulunsa, sonra işin sonunda sizi imana taşısa, siz o adama aşık olmaz mısınız? Ebû Zer'in yüreğine Ali'nin aşkı ta ilk günlerde atılmış, sonra Ali'yi tanıdıkça işte aradığım adam demişti. Ebû Zer kolay kolay kimseleri beğenmezdi; ama Ali'yi bırakın beğenmeyi, ona aşık olmuştu.

Böylece Dârü'l-Erkâm'a doğru yürürler; bu iki yiğit... Sağ-salim o eve girerler. Efendimiz (sas), Ali'nin yanında gelen yabancı adama bakar: **"Hoş geldin Arap kardeş!"** demişti. [19] Ebû Zer ise, daha ortada selam falan yokken: *"Es-selamu aleyküm"* diyerek, selam vermişti. Efendimiz (sas) bu selama karşılık vermişti. Yıllar sonra Ebû Zer bu olayı bize anlatırken: *"Vallahi ben, İslâm'ın selamını ilk kez verenim"* diyecektir.[20]

Selamlaşmadan sonra Ebû Zer, neden Mekke'ye geldiğini anlatır ve Efendimiz'den söylediği şiirlerden bazılarını dillendirmesini ister. Efendimiz (sas) kendisinin şair olmadığını, okuduğu şeylerin de şiir olmadığını söyledikten sonra, Kur'ân'dan bazı ayetler okumaya başlar. Efendimiz okudukça Ebû Zer mest olur ve orada şehadet cümlesi Ebû Zer'in dilinden dökülür. Böylece üç senedir, tevhid üzere yaşayan Ebû Zer, sonunda imanın o büyük şerefine kavuşur. [21] Efendimiz (sas) ta Ğifar kabilesinden gelen Ebû Zer'i bir müddet Mekke'de misafir etmek ister. Ebû Zer de kabul eder; ama Ebû Zer, diğer sahâbîler gibi çok da rahat durmayacaktır.

Ebû Zer okunan ayetlerden öyle bir etkilenmişti ki: "Ya Resûlullah! İzin ver gidip Kâbe'de bu ilahi hakikatleri haykırayım" dedi. Efendimiz: **"Ey Ebû Zer! Kavmimin sana zarar vermesinden korkuyorum"** dedi. Ebû Zer dedi ki: "Ya Resûlullah! Bana ne yapabilirler, en fazla beni öldürürler, varsın öldürsünler, bu hakikatler uğruna ölmeyip de ne yapacağım." Efendimiz baktı ki Ebû Zer çok kararlı ve dediğini yapacak: **"Tamam dedi, git; ama dikkatli ol."** Ebû Zer bu, ne şartları düşünür ne işin maslahatını ne de başka bir şeyi...

[19] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 251.
[20] Müslim, *Fezâilü's-Sahâbe*, 132.
[21] Müslim, *Fezâilü's-Sahâbe*, 132; İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 253.

Ebû Zer vardı Kâbe'ye, baktı ki Mekke'nin büyükleri bir yerde toplanmışlar, onlara yakın bir yerde durdu ve en gür seda ile öğrendiği hakikatleri haykırdı. Ebû Zer'in bu cesur tavrı Mekkelileri telaşlandırdı, bir anda onun üzerine saldırdılar ve yumruklarla tekmelerle aralarına alarak, epey dövdüler. Onlar vurdukça Ebû Zer haykırıyor, Ebû Zer haykırdıkça onlar iyice hırçınlaşıyorlardı. Artık dayanılamaz bir hale gelip, düşüp bayıldığında Mekkeliler öldüğünü zannedip, bıraktılar. Tam o anda daha Müslüman olmamış Efendimiz'in (sas) amcası Abbâs geldi ve Mekkelilere: "Siz ne yaptınız" dedi. "Eğer o ölürse siz nasıl Şam'a giden kervanlarınızı Ğifar kabilesinin elinden kurtaracaksınız. Tanımadınız mı o Ğifarlı Ebû Zer'dir" dedi. Hz. Abbâs birkaç kişinin yardımı ile Ebû Zer'i Kâbe'nin dışına çıkardı. Bir müddet sonra Efendimiz (sas) olayı haber aldı ve Ebû Zer'in yanına geldi. Ebû Zer'i kan revan içerisinde görünce üzüldü: **"Ben sana demedim mi böyle yapma diye"** dedi. Ebû Zer: "Ya Resûlullah! Eğer bana bir daha izin verirsen vallahi aynısını yeniden yaparım" dedi. Efendimiz: **"Hayır!"** dedi. [22]

Ebû Zer birkaç gün daha kaldı. O günlerin birinde bir gece vakti, Kâbe'ye doğru gidince, baktı Mekkeli bazı hanımlar İsaf ve Naile putuna tazim ediyorlar. Onlara acıyarak baktıktan sonra, biraz alaycı bir tavırla: "Neden onları birbirleri ile evlendirmiyorsunuz? Evlendirin de bir hayra vesile olun!" dedi. Putları ile dalga geçildiğini anlayan hanımlar çığlık atıp, bağırmaya başladılar. O anda Mekkeliler yine Ebû Zer'i ortalarına alıp dövdüler.[23] Efendimiz (sas) baktı ki Ebû Zer Mekke'de rahat durmayacak, ona dedi ki: **"Şimdi biraz dinlen, kendine gelince de artık buralarda durma doğruca kabilene dön, onları İslâm'a davet et ve ben seni çağırmadıkça da gelme!"** [24]

Neden Efendimiz (sas) böyle dedi? Kalsaydı Ebû Zer, Dârü'l-Erkâm'da bir müddet orada talebe olup öyle gitseydi daha iyi olmaz mıydı? Hayır, olmazdı. Efendimiz (sas) çok iyi biliyordu ki Ebû Zer Mekke'de kalsa, yine rahat durmayacak hem kendine hem işin başında davete sıkıntı verecekti. Ebû Zer gider ve birkaç kez Mekke'ye Efendimiz'i (sas) kısa süreli ziyaretler

[22] Müslim, *Fezâilü's-Sahâbe*, 132; İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 251.
[23] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 247, 248.
[24] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 253.

dışında bir daha gelmez. Ama ne yapar Ebû Zer? Ğifar ve Eslem kabileleri içerisinde bir davet ve tebliğ çalışması başlatır. Başta annesi Remle bint Vakia ve kardeşi Üneys olmak üzere onlarcasını imana taşır.

Davet Yolunda Gayretleri

Ebû Zer, Müslüman olduktan sonra tam 18 yıl, yani Hicretin 5. yılına kadar kabilesi içerisinde kalır. [25] Ebû Zer'in bu yıllarına dair çok fazla bir şey bilmiyoruz. Sadece kabilesi içerisinde yaptığı davet ve tebliğ çalışmalarını biliyoruz. Bir de İbn Sa'd'ın verdiği bir bilgi var; eğer o bilgi doğru ise; kabilesinden Müslüman olanlarla bir grup kurar; gelen giden Mekke kervanlarını durdurur, eğer içlerinde Müslüman olan varsa onlara karışmaz, Müslüman yoksa o kervanı vurur, elde edilen malları da Müslüman olanlara dağıtır.[26]

Hendek gazvesinin sonrasıdır; Efendimiz (sas) Medine'de bir grup sahâbî ile oturmaktadırlar. Bakarlar ki çok uzaklardan bir toz bulutu yükselir, sonra büyük bir kalabalığın kendilerine doğru geldiklerini görürler. Bazıları endişelenir, acaba bir düşman birliği mi gelenler... Gelenler yaklaştıkça, tekbir sesleri duyulmaya başlanır. Gelenler Ğifar ve Eslem kabilelerine mensup Müslümanlardır, başlarında ise Ebû Zer vardır. Efendimiz (sas) öyle bir sevinir ki hemen Ebû Zer'e sarılır, hasret giderir. Ebû Zer der ki: *"Efendimiz (sas) bana çok kez sarılmıştır da iki sarılışını hiç unutmuyorum. Biri, kabilemden Müslüman olanlarla Medine'ye geldiğim ilk gün, diğeri ise vefatına yakın olan günler..."* Efendimiz (sas) sonra Ebû Zer'e sordu: "**Ey Ebû Zer! Bunlar kim?**" Ebû Zer: "Ya Resûlullah! Bunlar benim kabilem olan Ğifar kabilesidir." Efendimiz (sas) sevinir, Ğifar gibi bir kabilenin iman edişine çok sevinir ve isimlerini hayra yorarak: "**Allah Ğifar'a mağfiret etsin, bağışlasın**" diye dua eder. Sonra o topluluğun içerisinde olan diğerlerini sorar; "Bunlar kim?" diye... Ebû Zer: "Onlar da Eslem kabilesinin adamlarından" olduğunu söyler. Bu sefer Efendimiz (sas) onları da isimleriyle ilişkilendirerek: "**Allah Eslem'i salim kılsın, kurtarsın**" diye dua eder. [27]

[25] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 254.
[26] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 253, 254.
[27] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 249.

Bazı Hatıralar

Artık Ebû Zer için yepyeni bir hayat başlamıştı. Efendimiz (sas) ile beraberce geçireceği yaklaşık altı yıllık bir hayat... Altı yıllık hayat içinde yaşanan birçok hatıra... Bunlardan bir kaçını aktaralım.

Medine'ye gelir gelmez Ebû Zer, Suffa'nın bir talebesi olur. Gecesi, gündüzü mescitte Allah Resûlü'nün yanında, kayıp olan günlerinin telafisi için çalışır durur. O Suffa'da öyle bir yer kazanır ki onun ilmini bize anlatan sahâbîler şöyle bir tespitte bulunurlar: *"Ebû Zer ilimde Abdullah b. Mes'ûd gibiydi."* [28]Hz. Ali, Ebû Zer'in ilminin boyutunu bize öğretme adına şöyle der: *"Ebû Zer ilimle dolu bir kaptır. O kendinden ilmin gitmemesi için o kabın ağzını sıkıca kapatmıştır."* [29]

Hz. Ebû Zer'in şahsiyetini anlayabileceğimiz iki örnek, iki tablo... İslâm devleti gün geçtikçe büyüyor, her geçen gün Efendimiz (sas) bir sahâbîyi ya davet mektubu ile bir yere gönderiyor, ya ordu komutanı olarak bir yere atıyor ya davetçi olarak bir yerlere vazifedar kılıyor. Ama Efendimiz (sas) bu sayılan görevlerden hiç birine Ebû Zer'i görevlendirmiyor. Artık bir gün dayanamıyor Ebû Zer ve Efendimiz'in (sas) huzuruna geliyor: "Ya Resûlullah! Herkesi bir görev ile bir yerlere gönderdiniz. Beni de bir valilik ile bir yerlere gönderseniz, ben de gitsem oralarda hizmet etsem olmaz mı?" Efendimiz, Ebû Zer'e şöyle bir bakar ve tebessüm ederek der ki: **"Ey Ebû Zer! Sen zayıf kalplisin. Emirlik ise mutlak bir emanettir. Emaneti yerine getiremeyen ve emirliğin gereklerini yapmayanlar kıyamet günü pişman olur ve hüsrana uğrarlar."** [30] Efendimiz (sas) sonra sözlerini şöyle tamamlar: **"Ey Ebû Zer! Sen o işlerin adamı değilsin. Ben kendim için istediğimi ancak senin için isterim. Altında kalacağın bir görevi sana vermem."** [31] Bu nasıl müthiş bir insan tanıma kabiliyetidir Ya Rabbi! Haklıydı değil mi Efendimiz? Eğer Ebû Zer bir yerlere vali, yönetici olsaydı, ne yapardı? O tek başına bir ümmetti; ama o cemaatle yaşamayı pek kaldıramazdı. Yöneticilik, idarecilik

[28] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 2218.
[29] Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, II, 60.
[30] Müslim, *İmâre*, 3-4.
[31] Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II, 538.

herkesin yapacağı bir iş değildi, o özel bir kabiliyet isterdi, Efendimiz (sas) çok iyi fark etmişti ki Ebû Zer o işi yapamazdı. Ama Efendimiz (sas) bunu bildiği gibi bir gün Ebû Zer'e şunu da diyecekti: **"Ne gök, altında ne yer, üstünde peygamberlerden sonra Ebû Zer'den daha doğru sözlüsünü barındırmamıştır."** [32] Görüyorsunuz değil mi? Bu söz neyin işareti: "Herkes her işi yapamaz; ama herkesin yapacağı bir iş vardır" ilkesinin bir işaretidir değil mi? Efendimiz'in (sas) Ebû Zer'e biçtiği rol buydu, o zühdün ve zahitliğin âbidevi şahsiyeti olacaktı.

Ebû Zer, Efendimiz'in (sas) kendisine özel bir durum ile yasakladığı emirlik ve idareciliği ne yazık ki biraz farklı anlamıştı. O, kendisinin şahsiyetinden kaynaklanan sebeplerden dolayı idareciliğe getirilmemesini, genel bir hüküm olarak anlamış, kim vali ya da emir olmuşsa, onlara karşı oldukça soğuk davranmıştır. Meselâ; Ebû Musa el-Eş'arî; Hz. Osman döneminde vali olduğu günler bir gün Ebû Zer'i ziyaret eder, selam verir, Ebû Zer selamını alır: "Kardeşim! Nasılsın?" der. Ebû Zer sinirli bir ses tonu ile: "Ben senin kardeşin değilim!" der. "Neden?" diye sorar Ebû Musa el-Eş'arî. Ebû Zer, şöyle karşılık verir: *"Sen vali olmadan önce benim kardeşimdin; ama şimdi artık valisin, benim kardeşim değilsin."* [33]

Son anları kendisine kefen olabilecek bir şey yok; yanına gelenlere diyor ki: "İçinizden emirlik ya da valilik yapmamış birinin vereceği kefen ile beni kefenleyin." O grup içerisinde ensârdan bir genç kendisinin idarecilik yapmadığını söylemesi üzerine o gencin verdiği bir kefen ile kefenlenecekti.[34] Ebû Zer, Efendimiz'in (sas) kendine yaptığı o özel durumu böyle anlamıştı...

Ebû Zer'i, Ebû Zer yapan bir örnek ise şudur: Bu hadise bize, Ebû Zer'in yaptığı bir hata karşısında nasıl bir büyüklük örneği ortaya koyduğunu öğretecektir. Asıl meselenin hata yapmamak değil, asıl meselenin hatayı savunmamak, hata olduğunu anlayınca hatadan dönmek olduğunu bize gösterecek... Bir gün Medine'de aslında çok sevdiği Bilal-i Habeşi ile arala-

[32] Tirmizî, *Menâkıb*, 5; Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/342, 343.
[33] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 260.
[34] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 266.

rında bir mesele hakkında tartışma olur; sonra bu tartışma biraz uzayınca Ebû Zer sinirlenir ve Bilal'e: *"Uskut yebne's sevda/Sus, ey siyah kadının oğlu!"* der. Hz. Bilal, bu sözden çok kırılmıştır. Ebû Zer'e hiçbir şey demez, hemen her derdinin dermanı olan Allah Resûlü'ne gider: "Ya Resûlullah! Ebû Zer ile aramızda şöyle bir tartışma çıktı ve Ebû Zer bana: 'Sus, ey siyah kadının oğlu!' dedi" der. Allah Resûlü, rahmet peygamberi gadaplandır, sinirlenince mübarek alnındaki damar şişerdi ya, yine o damar şişer ve: **"Bana çabuk Ebû Zer'i çağırın"** der. Ebû Zer huzura gelir Allah Resûlü kızgın bir ses tonu ile der ki: **"Ey Ebû Zer! Sen halen Cahiliye'nin kokusunu üzerinden atmadın mı? Senin Bilal'e söylediğin bu sözden ötürü senden Cahiliye'nin kokusu geliyor!"** Ebû Zer söylediği sözün yanlışlığını anlamıştır. O anda Efendimiz'in (sas) huzurunda hiçbir şey söyleyemedi. Boynunu büktü, suçunu kabul ettiğini hali ile beyan etti; ama Bilal'den özür dilemeliydi, özrü de sahâbîce olmalıydı. Orada hiçbir şey demedi. Çıktılar huzur-u risaletten. Ebû Zer, Bilal'in evine gitti. Başını Bilal'in evinin eşiğine koydu: *"Vallahi Ey Bilal! Eğer ayağını Allah Resûlü'nü gadaba getiren, o sözü söyleyen şu ağza basmazsan başımı eşiğinden kaldırmam"* dedi. Bilal sahâbîce yapılan bu özürden hoşnut olmuştu: "Tamam dedi, seni affettim kalk" dedi. Ebû Zer: "Hayır, ayağını ağzıma koymayana kadar kaldırmayacağım" diyordu. Bilal, Ebû Zer'in kararlılığını görünce ayağını yavaşça Ebû Zer'in ağzının üzerine koydu. Ebû Zer öylece kalktı ve iki dost birbirlerine sarılıp, kucaklaşıp, helalleştiler.[35] Bu Ebû Zerce bir özürdü; o bize hatadan nasıl dönüleceğini de anlatmış oldu.

Medine'ye gelişinin üzerinden daha bir yıl geçmemiş, Efendimiz (sas) onu Ğâbe denen mevkiye, ganimet develerine bakmak üzere görevlendirmişti. Ebû Zer, yanına oğlunu ihtimaldir ki oğlunun adı Zer'di, hanımı Ümmü Zer'i de alarak bu develere bakmak üzere Gabe'ye gitmişti. Bedevi liderlerden Uyeyne b. Hısn o develeri gasp etmek için saldırı düzenlemiş, bu saldırı sırasında da Ebû Zer'in küçük oğlu şehit edilmiş, hanımı ve develeri de kaçırılmıştı. Efendimiz (sas) bu saldırıyı haber alınca hemen bir sefer

[35] Buhârî, *İman*, 22; *Itk*, 15; *Edeb*, 44; Müslim, *Eymân*, 10; Kastalânî, *İrşadü's-Sârî*, I, 113.

düzenlemiş, develeri de Ümmü Zer'i de kurtarmış, ama oğul Zer bu olayda şehit olmuştu. Ebû Zer, Medine'de şehit babası da olmuştu. [36]

Tebûk Yolunda

Ebû Zer'in Tebûk gazvesi sırasındaki hatırasına gelince, o tablo bambaşka bir tablodur. Tebûk biliyorsunuz bir zorluk seferi idi. Bir imtihan seferi idi. Bir ayrıştırma ve saflaştırma seferi idi. Hicretin 9. yılı aylardan Recep, miladî olarak Kasım 630'du. Mevsimler tam da Medine'nin hurmalarının hasat mevsimi idi. Büyük bir imtihan vesilesi ile Allah, böyle bir zamanda peygamberine Medine'ye tam 780 Km. uzaklıkta ve güçlü bir düşmanın sahip olduğu bir bölge olan Tebûk'a gidilmesi emrini vermişti. Yol uzun, düşman kavi/güçlü, imkânlar ise oldukça yetersizdi. Zaten imtihan olması da bundan kaynaklanıyordu. Efendimiz (sas) günler öncesinden sefer hazırlıklarına başlamış, herkesten bu konuda zorluk ordusunu donatmak için infakta bulunmaya çağırmıştı. Olanlar vermiş, münafıklar vermemiş, verenlere de engel olmaya çalışmışlardı. O günler zengin Müslümanlar vardı. Hz. Osman gibi, Abdurrahman b. Avf gibi, Talha b. Ubeydullah gibi, Zübeyr b. Avvam gibi; yine ensar içerisinde hali vakti yerinde olanlar vardı; Sa'd b. Ubâde gibi, Ebû Talha gibi, bunların hepsi ellerinden geldiğince infakta bulunmuşlardı. Ama hiçbirinin infakı Hz. Osman'a yetişememiş, Hz. Osman 30.000 kişilik zorluk ordusunun 10.000 askerini donatmış; böylelikle *Ceyşü'l-Usra/Zorluk Ordusu, Ceyşü'l-Osman/Osman'ın Ordusu* olmuştu.[37] Verenler verdi, bir de veremeyenler vardı. Veremeyenler olduğu gibi, bir de yüreği cihad aşkı ile yanıp tutuşan; ama elde avuçta hiçbir şeyi olmadığı için sefere katılması zor olanlarda vardı. İşte Ebû Zer böyleydi. O Tebûk seferini duyunca, hazırlığa girişmiş, hayatı boyunca hiç kimseden en küçük bir yardım almadığı için o gün de kimsenin yardımını kabul etmemişti. Ama zorluk seferine çıkması biraz zor olacaktı. Evde yaşlı bir devesinden başka bir şeyi yoktu. Bundan dolayı 30.000 kişilik İslâm ordusu Medine'den çıkınca o biraz geç kalmıştı. Sonra yaşlı deve ile yola koyulunca aralarındaki mesafe daha da uzamıştı. [38]

[36] Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II, 548.
[37] eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, V, 467.
[38] Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II, 386.

Efendimiz (sas) ashâbı ile yürürken, bazı isimleri sahâbe aralarında konuşuyorlardı. Diyorlardı ki: "Falanca sefere katılmadı" Efendimiz (sas) bunu duyunca: **"Bırakın onu, eğer onda bir hayır varsa, Allah onu size kavuşturur, eğer onda bir hayır yoksa Allah onu sizden uzaklaştırır."** Sahâbe konuşmaya devam ediyor: "Herkes neyse de ya Ka'b b. Mâlik niye gelmedi" diyorlar. Efendimiz (sas) aynı sözü söylüyor. Biraz sonra başka biri: "Ya biliyor musunuz Ebû Zer de gelmedi" Efendimiz (sas) biraz duraksıyor, sonra yine aynı sözü söylüyor: **"Bırakın onu, eğer onda bir hayır varsa, Allah onu size kavuşturur, eğer ondan bir hayır yoksa Allah onu sizden uzaklaştırır."** [39]

Müslümanlar bunları konuşurlarken Ebû Zer, yaşlı devesi ile Müslümanlara yetişmeye çalışıyor, bakıyor ki devesi ile bu iş olmayacak, devesini salacak çölün ortasına, alacak heybesini sırtına ve yürüyerek Efendimiz'e (sas) ve Müslümanlara yetişmeye çalışacaktı. Ebû Zer, orada geriye dönebilir, güçlü bir mazereti vardır, devesi yaşlıdır, yolun büyük bir bölümünü yürümesine rağmen Müslümanlara yetişememiştir. Geri dönüp, mazeretini Efendimiz'e (sas) bildirebilirdi. Ama Ebû Zer kendine asla mazereti yakıştırmıyor, elinden ne geliyorsa son noktaya kadar yapmaya çalışıyordu. Çölün ortasında yaşı o günler neredeyse 62-65 olan bu yaşlı delikanlı nifakın tarafında değil, imanın tarafında olduğunu gösterme adına Tebûk'ün zorlu yollarını yürüyerek aşmaya çalışıyor.

Efendimiz (sas) ashâbı ile bir yerde konaklanmış dinleniyorlardı; o anda biri uzaklardan gelen birinin çıkardığı toz bulutunu görüyor: "Biri geliyor Ya Resûlullah!" diyordu. Herkes kim acaba diye meraklanırken, birileri bir haberci mi, birileri bir düşman mı, dost mu diye tahminlerini söylerlerken, Efendimiz (sas): **"Kun Eba Zer / Gelen Ebû Zer olsun!"** diyordu. [40]

Gelen yolcu yavaş yavaş yaklaşınca, onun Ebû Zer olduğu anlaşılıyor. Ashâbdan biri: "Evet, evet, gelen Ebû Zer'dir" diyor. Efendimiz (sas) o anda Ebû Zer'in kim olduğunu, kim olacağını tarihe silinmez harflerle yazmak için diyor ki: **"Rahime'lallahu Eba Zer, yemşi vahdehu ve yemutu vahdehu**

[39] İbn Esîr, *el-Kâmil,* II, 280.
[40] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 2220; İbn Esîr, *el-Kâmil,* II, 280.

ve yü'basü vahdehu/ Allah Ebû Zer'e rahmet etsin, o yalnız yürür, yalnız ölür ve yalnız haşredilir." [41]

Yani o tek başına bir ümmettir... Ğifar kabilesinin içerisinde eşkıyalık yaptığı zaman da hep tekti, hele hanifliğe dönünce çöllerin tek adamı oldu, sonra Müslüman oldu. Efendimiz (sas), onu Dârü'l-Erkâm'a alabilirdi; almadı, yine tek kaldı, kavmi içerisine döndü; yine tekti; Medine'ye geldi, Suffa'nın ashâbından oldu; ama yine tekti, herkes davetlere icabet ederken o hep tek kalmayı tercih etti. Şimdi 30.000 kişi beraberce Tebûk yolunda ilerlerken o tek başına gelip orduya yetişecekti. Efendimiz (sas) onun tek başına da öleceğini söylüyordu. Bu sözü söylediğinde tarihler hicrî 9'u gösteriyordu; aradan tam 23 sene geçecek, Hicretin 32. senesi Rebeze denen yerde vefat edeceği sırada yanında sadece hanımı olacaktı. Sonradan yetişen bir grup Müslüman o olaya şehadet edince, Rebeze'nin meydanından Abdullah b. Mes'ûd'un sözü yankılanacaktı: *"Sadakte Ya Resûlullah/ Doğru söyledin Ya Resûlullah! İşte Ebû Zer tek başına Rebeze'de vefat ediyor."* [42]

Hz. Ebû Zer'in Tebûk yolunda aldığı büyük müjde buydu. Bundan sonraki hayatında da hep Efendimiz (sas) ondan razı olacaktı. O, Veda Haccı'na katılacak, o Efendimiz'in (sas) son günlerinde hep yanı başında olacak, son günlerinde Efendimiz (sas) Ebû Zer'e sarılarak, ona hayır dualarında bulunacaktı. [43]

Halifeler Döneminde Hz. Ebû Zer

Efendimiz'in (sas) vefatından sonra Ebû Zer için yepyeni bir dönem başlayacaktı. Yaklaşık 21 yıl, o peygambersiz günlerde yaşayacaktı. Ebû Zer'in o günlerin başında kendisi için belirlediği hedefin ne olduğunu anlamamız lazım.

Kendisine belirlediği hedefin ne olduğunu, bir Efendimiz'in (sas) hadisi üzerinden bir de Ebû Zer'in kendi sözünün üzerinden anlamaya çalı-

[41] Hâkîm, *el-Müstedrek*, III, 50,51; Beyhakî, *Delâil*, V, 222.
[42] İbn Sa'd, *Tabakat*, IV, 264.
[43] Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II, 386.

şalım. Efendimiz (sas) bir gün şöyle buyurmuştu: **"Kıyamet günü bana en yakın olanınız, onu dünyada nasıl bırakmışsam o haliyle dünya hayatından ahirete göçen, bana kavuşanınızdır."**[44] Bu hadis Ebû Zer'in en büyük hedefi idi. O diyordu ki: *"Efendimiz (sas) böyle buyurdu. Ben kıyamet günü Efendimiz'e (sas) yakın olmak istiyorum. O halde beni hangi halde bırakmışsa ben o halden kesinlikle farklı bir hale girmem; elime ne kadar imkân geçerse geçsin, ben peygamber dönemindeki Ebû Zer olarak kalacağım."*

Gerçekten de 21 yıllık o zorlu ve imtihanı çok çetin olan o süreç Ebû Zer'den hiçbir şey eksiltmemişti. Hz. Ali bunu beyan etme adına bir gün eliyle Ebû Zer'in karnına dokunarak: *"Dünya hepimizi değiştirdi; ama içimizden hiç değişmeden kalan sadece Ebû Zer oldu!"* diyecekti. [45]

Hz. Ebû Zer, ta Efendimiz (sas) döneminde Medine dışında küçük bir ev yapmıştı kendisine... O evde hanımı Ümmü Zer ile birlikte kalıyordu. Bir gün ashâbtan biri Ebû Zer'i ziyarete gitti. Evine girince çadırı andıran o evde eşya namına hiçbir şey olmadığını gördü. Biraz da Ebû Zer'e acıyarak: "Ya Ebû Zer! Biraz evine baksan, bazı eşyaları alsan, hanımda rahat etse olmaz mı?" dedi. Ebû Zer, tebessüm ediyor ve diyor ki: *"Bizim öyle bir evimiz var ki biz değerli eşyalarımızı önceden oraya göndeririz."* Sahâbî önce anlamaz, Ebû Zer'in başka bir evi olduğunu zanneder, ama sonra anlar ki Ebû Zer'in kastı bu dünya değil, ahirettir; evden kastı başka bir ev değil cennettir.[46] İşte o böyleydi, hep aynı istikamet ve istikrar çizgisinde devam etmiş, kendisine biçilen zühd çizgisini benzetildiği Hz. İsa'ya layık bir biçimde temsil etmiş, böylelikle de *Mesihü'l-İslâm/İslâm'ın Mesihi* olmuştu. [47]

Hz. Ebû Zer, 2.5 yıl sürecek olan Hz. Ebû Bekir döneminde, ilk günlerde Üsame ordusu dâhil, tüm savaşlara sıradan bir asker olarak katılmıştır. O 2,5 yıl boyunca cepheden cepheye koşmuştur. Hz. Ebû Bekir, döneminde ne İslâm toplumu değişmiş, peygamberin mirasına aykırı bir hal oluşmuştu, ne Ebû Zer değişmiş ne de onda farklı bir hal oluşmuştu. Değişmeyen

[44] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 2219.
[45] İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, IV, 218.
[46] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, I, 156.
[47] İbn Asâkir, *Tarihu Medineti Dımaşk*, LXVI, 190.

dünyada Ebû Zer de değişmemişti. 2,5 yıl sonra , Hz. Ebû Bekir vefat etmiş, yerine Hz. Ömer atanmıştı.

Ömerli günler, izzetli günlerdi... Kaç yıl tam 10,5 yıl... Bu 10,5 yıl zarfında İslâm dünyası neredeyse iki kıtanın hepsine hâkim olmuştu. İslâm coğrafyalarının bir ucu Yemen'de bir ucu Anadolu'da, bir ucu Irak'da, bir ucu Mısır'da... Develer yükü ile ganimetler Medine'ye taşınıyor, imkânlar çoğalıyor; ama ne Ömer değişiyor ne Medine değişiyor ne valiler değişiyor ne de Ebû Zer değişiyordu... Hz. Ömer hayatta iken valilerin yöneticilerin değişmesi mümkün müdür? Niye Ebû Zer'in elinde ilk iki halife döneminde taş yoktur? Hz. Peygamber'in temellerini attığı nebevi çizgiden zerre miktarı bir sapma yoktur da onun için...

Hz. Ömer döneminde Ebû Zer'i, biz Kudüs'te görüyoruz. Hicretin 18. senesi Kudüs fethedildiği zaman, o da o askerlerin içerisindedir. Daha sonra Medine'ye dönmemiş, oradan başka seferlere katılmıştır. Meselâ hicrî 20'de Amr b. Âs'ın komutasındaki Mısır fethinde o da vardır.[48] Mısır fethi tamamlanınca orada fazla kalmaz ve Medine'ye döner. Medine'de bir ya da iki yıl ancak kalmıştır ki Firüz isimli Ebû Lülüe künyeli Mecusi köle, namazda Hz. Ömer'i yaralar; Ömer yatağa düştüğünde en fazla üzülenlerden biri de Ebû Zer olur. Hz. Ömer'in yaralı olduğu günler, Ebû Zer de hep Hz. Ali'nin hilafete geçeceği ümidi taşır; ama Hz. Ömer 6 kişilik bir heyet seçer ve şehit olarak bu dünyadan çeker gider. O heyetin başkanı olan Abdurrahman b. Avf da Hz. Osman'ı üçüncü halife olarak seçer. Ebû Zer'in gönlü Ali'de olmasına rağmen, istişare heyetinin kararına uyarak, Hz. Osman'a ilk biat edenlerden biri olur. [49] Tarihler o zaman hicrî 23'ü, miladî 644'ü göstermektedir.

İmtihan Günleri

O günler Hz. Ebû Zer takriben; 74-75 yaşlarındadır... Bu yaşma rağmen Ebû Zer bir dakika yerinde durmamaktadır. Zaten durmak Ebû Zer'in kitabında yazmaz; gerçi durmak ashâbın tamamının kitabında da yazmaz...

[48] Abdullah Aydınlı, "Ebû Zer el-Gıfârî", *DİA*, X, 267.
[49] Abdullah Aydınlı, "Ebû Zer el-Gıfârî", *DİA*, X, 267.

Hz. Osman'a biat edilir edilmez Ebû Zer, Şam'dadır; Şam valisi Muaviye b. Ebî Süfyan'nın tertiplediği Ammuriye'ye kadar ulaşan İslâm askerlerinin içerisindedir.[50] Aradan 5 yıl geçmemiştir ki miladî 649'da Ebû Zer ilk Kıbrıs seferine de katılır. Yani Ebû Zer'in ayak izleri Anadolu'nun dört bir tarafında olduğu gibi ta Kıbrıs'ta da vardır. [51]

Bu seferden dönüp Şam'a geldiğinde tarihler 650'yi gösteriyordu. Hz. Osman 6 yıldır hilafette idi. Ebû Zer cepheden cepheye koştuğu için Şam'ın da Medine'nin de ne halde olduğunu pek bilmiyordu. Ama Şam'a dönünce işlerin pek de istenilen gibi gitmediğini gördü. Nebevi siyasetin yerini, fethettikleri topraklarda gördüğü gibi sultanların, meliklerin siyaseti almıştı. Şam'a döndüğünde, binlerce kilometre genişleyen İslâm coğrafyalarına rağmen halkın zayıf ve güçsüz; ama yöneticilerin ise şatafat ve israf içerisinde olduğunu gördü. Muaviye b. Ebî Süfyan, valilik görevini daha iyi yapmak için, büyük bir saray inşa etmiş, Bizans krallarının saraylarını bile gölge de bırakan bu Yeşil Saray, Şam'da nelerin değiştiğini özetliyordu. Ebû Zer'in bu sapmaya tahammül etmesi mümkün değildi. Vardı Yeşil Saraya, onlarcasının huzurunda Muaviye'ye: *"Ey Muaviye! Eğer bu sarayı Müslümanların parası ile yaptırdınsa bu bir ihanet sen ise bir hainsin, eğer bu sarayı kendi paranla yaptırdınsa bu bir israf, sen ise bir müsrifsin"* dedi.[52]

Bu sözleri Şam'ın sarayında ancak 80 yaşlarında ihtiyar bir delikanlı olan Ebû Zer söyleyebilirdi. Muaviye'yi uyardı, kendine gel dedi. Burası Beni Ümeyye'nin babasının çiftliği değil dedi. Ya Ebû Bekir'in ve Ömer'in zamanındaki gibi bu vilayeti yönetirsin ya da bu sarayı senin başına yıkarım dedi. Ebû Zer, Şam'da kaldığı günler içerisinde hep bunun mücadelesini verdi. Onun mücadelesi asla helal ve meşru yollarla kazanılmış mallara karşı bir mücadele değildi. Onun mücadelesi özellikle Müslümanları yönetmeye aday olanların bu konuda ortaya koymaları gereken nebevi siyasetin gereklerini yerine getirme mücadelesi idi. Ebû Zer iki şeyi hazmedemiyordu:

[50] İbn Esîr, *el-Kâmil*, III, 44; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 123.
[51] Taberî, *Tarih*, IV, 259; İbn Esîr, *el-Kâmil*, III, 48.
[52] İbn Fakîh, *Muhtasar Kitabü'l-Büldân*, s.156.

1. Valilerin tebaalarından daha üst bir seviyede yaşamaları

Çünkü ona göre vali demek, ne demek idi? *"Tebaasından önce acıkan, tebaasından sonra doyan adamdı!"* Yani o önce halkı doyuracak, bütün halk doyunca ancak o doyacak... Bütün halkın doyması da pek mümkün olmadığı için, vali demek Ebû Zer'e göre: "Aç adam demekti" Onun kitabında yazan bu... Çünkü o bunu görmüş Peygamberden... Bunu görmüş Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'den...

2. Sahâbenin Hz. Peygamber döneminden farklı yaşamaları

Ebû Zer bunu da hazmedemiyordu... O kendisine Efendimiz'den duyduğu bir hadisi hedef olarak belirlediği için istiyordu ki bütün sahâbî de böyle olsun... Meşru ve helal dahi olsa, sahâbîye mal biriktirmeyi yakıştıramıyordu. Bu Ebû Zer'in içtihadıdır; bu da bir içtihattır... İşte Ebû Zer, bu iki şeyi hazmedemediği için mücadelesi hep bunun üzerinden yürüyordu.

Şam'da kaldığı süre içerisinde bazen sokaklarda, bazen mescid de bazen çarşı-pazar da bazen de Muaviye'nin sarayında hep aynı şeyleri söylüyor, hep aynı mücadeleyi veriyordu. Dilinde Tevbe Sûresi'nin 34. ayeti insanların dünyaya olan meyillerini kendisine biçilen rol gereği ahirete çevirmeye çalışıyordu. Bu ayet, Ebû Zer'in ayeti diye meşhur olmuştur. Ayetin Ebû Zer ile doğrudan bir alakası yoktur; ama Ebû Zer, özellikle Şam'da gelişen olaylar üzerine bu ayeti kendisine ser levha yapmıştı. Ne diyordu bu ayet: ***"Ey İman Edenler! Biliniz ki hahamların ve rahiplerin bir çoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve insanları Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!"*** [53]

Ebû Zer bu ayeti okuyor ve insanları servetin tekelleşmesi konusunda uyarıyordu. Tabi bu ayet ashâbın birçoklarına göre zekâtı verilmeyen mallar içindi.[54] Ama Ebû Zer böyle anlamıyordu, ona göre ihtiyaç fazlası her mal bu kapsama giriyordu.

[53] Tevbe 9/34.
[54] Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 333.

Hz. Ebû Zer bir müddet sonra Şam'daki muhalefetini daha da sertleştirdi. Bir gün sokaklarda şöyle haykıracaktı: *"Evinde yiyecek ekmeği olmadığı halde kınından ayrılmış bir kılıç gibi isyan etmeyene şaşarım!"* [55] Bu halkı isyana çağıran, kıyama çağıran bir davetti. Gerçi Ebû Zer, hiçbir zaman Müslümanlara karşı kılıç eline almamıştır; hayatının sonuna kadar da buna asla fırsat vermemiştir. Ama o bir hakikati ifade ediyordu: İsyan/kıyam zalime karşı yapılır; bunun yolu sadece kılıç değildir; bazen bir taş, bazen taştan da etkili bir kelime, bir söz; zalime karşı verilmiş bir cevaptır. O insanların haklarını istemelerini istiyordu. Bunu da yaparken kılıçla değil, yeri geldiğinde sıkılmış bir yumrukla, yeri geldiğinde söz ile kelimeler ile bunu yapmalarını öğütlüyordu.

Ebû Zer'in Şam'daki bu çıkışı, bir anda Şam'ı karıştırmış, zayıf ve fakir halkın yanında toplanmasına sebep olmuştu. Gelişmeleri dehşetle izleyen Benî Ümeyye mensupları çok iyi anlamışlardı ki bu ihtiyar delikanlı Şam'da olduğu müddetçe onlara rahat yoktu.

Şam valisi Muaviye b. Ebî Süfyan baktı ki hiçbir şekilde Ebû Zer'i susturmak mümkün değil, kontrol altına almak da mümkün değil... Ne yaptı? Halife Hz. Osman'a bir şikâyet mektubu yazdı. Ebû Zer'in Şam ahalisini valiliğe karşı kışkırttığını, insanları isyana teşvik ettiğini söyledi. Mektubu devletin genel sekreteri olan Mervan b. Hakem, Hz. Osman'a okuyunca, Hz. Osman hemen cevabî bir mektup yazarak, Ebû Zer'in derhal Medine'ye gönderilmesini istedi. Hz. Osman'ın mektubu Şam'a ulaşınca, Muaviye sevindi ve bunu Ebû Zer'e iletti. Hemen küçük bir birlik oluşturdu, Ebû Zer'i çabucak Medine'ye gönderdi.[56]

Hz. Ebû Zer, 80 küsür yaşında zorlu bir yolculuktan sonra Medine'ye ulaştı. Medine'ye ulaşır ulaşmaz Ebû Zer, Hz. Osman'ın huzuruna geldi. Aslında ikisi de birbirlerini çok severlerdi. Tatlı acı onlarca hatıraları olmuştu; Hz. Osman'a ilk biat edenlerden biriydi. Hilafetinin ilk yıllarında Beni Ümeyye'den bazı akrabalarını Hz. Osman devletin belli kademelerinde göreve getirince Hz. Ebû Zer de buna çok üzülmüş, rivayetlerin bize aktardı-

[55] Yâkûbî, *Tarih*, II, 172.
[56] İbn Şebbe, *Kitâbü Tarihi'l-Medineti'l-Münevvere*, III, 1034-1035.

ğına göre Hac'da gözyaşları içerisinde Hz. Osman için dua etmişti.[57] Ebû Zer'in derdi şahıslarla değildi, onun iki önemli derdine dikkat çekmiştik: Devlet kademelerinde görev yapanların sade yaşamaları, ikincisi ise sahâbenin Efendimiz (sas) döneminde nasılsalar öyle yaşamaları idi. Hz. Osman'ın karşısına gelince de bunları söyledi. Hz. Osman, Ebû Zer'i dinledi; sonra ona dedi ki: *"Ey Ebû Zer! Sen nasıl Allah'ın helal kıldığı şeyleri haram kılarsın?"* Bu söz Ebû Zer'in o kadar zoruna gitti ki gözyaşlarını tutamadı: *"Ey Osman! Ben nasıl Allah'ın helal kıldığını haram edebilirim? Sen nasıl bu sözü bana söylersin. Benim derdimin ne olduğunu sen benden daha iyi anlaman gerekirdi. Efendimiz (sas) böyle mi yaşadı, bize böyle mi yaşamamızı emretti. Şam'da senin valin tebaası açken saraylar yapıyor, fetihlerden gelen ganimetleri mazlum ve mustazaflara dağıtacağı yerde kendi yandaşlarına peşkeş çekiyor, benim isyanım bunadır. Madem sen beni anlamayacaksın, o halde ben de son nefesime kadar bunlarla mücadele edeceğim"* dedi.[58] Hz. Osman'ın yanından ayrılınca devletin genel sekreteri olan Mervan, Hz. Osman'ı kışkırtmaya çalıştı: "Amca! Eğer Ebû Zer Medine'de kalırsa asla bize rahat vermeyecek. Nasıl Şam'ı karıştırdıysa, buraları da karıştıracaktır. Nasıl Şam'da halkı isyana teşvik ettiyse burada da edecektir. Gel beni dinle biz Ebû Zer'i başka bir yere gönderelim." dedi. Hz. Osman bu teklife şöyle karşılık verir: "Hayır! Ben nasıl Ebû Zer gibi sâbikûndan olan bir zatı Medine'den çıkarırım, nasıl ona kendi istemediği bir şeyi yaptırırım. Kalsın Medine'de bakalım, Allah bize nasıl bir kapı açacak..." [59]

Böylelikle Ebû Zer Medine'de kalmaya başladı. Ama Medine'de eski Medine değildi. Beni Ümeyye bütün devlet imkânlarını eline geçirmiş, Efendimiz'in (sas) mübarek ellerinde yetişen o ilk nesil âdeta devre dışı bırakılmış, Hz. Ali sessiz bir tavra bürünmüş, meydan da bunlara kalmıştı. Ama Ebû Zer asla sessiz kalamazdı. Dün Şam'da yaptığını şimdi Medine'de yapıyordu. Çarşı, pazarda dolaşıyor; peygamberin miras bıraktığı nebevi çizgiden en küçük bir sapma görse anında onu düzeltmek için uyarıyor, bu

[57] İbn Şebbe, *Kitâbü Tarihi'l-Medineti'l-Münevvere,* III, 1035.
[58] İbn Şebbe, *Kitâbü Tarihi'l-Medineti'l-Münevvere,* III, 1035.
[59] İbn Şebbe, *Kitâbü Tarihi'l-Medineti'l-Münevvere,* III, 1035.

konuda tevillerle sözü geçirmeye çalışanları ise sözleri ile âdeta yerden yere vuruyordu.

Rebeze Yılları

O günlerin birinde Ebû Zer, Hz. Ali'nin, Hasan, Hüseyin'in ve Ammâr b. Yâsir'in yanında oturduğu bir anda Hz. Osman'ın habercisi geldi ve Ebû Zer'i, Hz. Osman'ın çağırdığını söyledi. Bu haber gelince Ali ile Ammâr birbirlerine baktılar, çünkü bu hayra alamet bir şey değildi. Bu haberin arkasından başka bir şey geleceğini anlamışlardı. Ebû Zer, gelen haberci ile birlikte Hz. Osman ile görüşmek üzere yola çıktı. Ali, Ammâr, Hasan ile Hüseyin de merakla neler konuşulacağını beklemeye başladılar. Ebû Zer, Hz. Osman'ın yanına varınca Hz. Osman, Ebû Zer'e: "Senin bundan sonra Medine'de kalman pek doğru olmayacaktır. Seni ben hacıların uğrak bir durağı olan Rebeze'ye göndermek istiyorum" dedi. [60]

Buranın seçilme sebebi ise hem Ebû Zer'in kabilesine yakın hem de bir dönem Ebû Zer, orada ganimete ait mallara baktığı için o mekâna alışıktır.

Ebû Zer, Hz. Osman'a: "Peki! Madem benim hakkımda bunu uygun gördün ben de buna rıza göstereceğim" dedi. Ebû Zer, Hz. Osman'ın yanından çıktığında, Hz. Hüseyin koşa koşa geldi, -onlar Ebû Zer'e amca derlerdi-... "Amca ne oldu" deyince; Ebû Zer gözyaşlarını tutamadı ve dedi ki: *" Osman beni hicretten sonra tekrar bedevi yaptı."* [61]

Hz. Ebû Zer, hazırlıklarını yaptı. Hz. Osman ona binecek bir deve, bir miktar koyun keçi hazırlamıştı, yanına askerler de vererek onu Rebeze'ye doğru gönderdi. Onu yolcu edenler kimdi? Ali, Ammâr, Hasan, Hüseyin ve diğer birkaç sahâbî... Hz. Ali, Ebû Zer'i Rebeze'ye yolcu ederken, aynen Efendimiz (sas) gibi ona sıkı sıkıya sarılmış: *"Ey Ebû Zer! Sen Allah'ın rızasını kazanmak için öfkelendin, şimdi de Allah'ın rızasını kazanmak için sürgüne gidiyorsun. Bundan sonra da Allah'ın rızasını kazanmak için gayret et"*

[60] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 263.
[61] Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, V, 52.

diyordu. [62] Hz. Ali ağlamamak için kendine zor tutuyordu; ama o tabloyu görenler gözyaşları içerisinde o iki aziz dostu seyrediyorlardı.

Ebû Zer, yalnız adam; kendisine çizilen kaderini oynamak için Rebeze'nin toprağına yürüyordu. Yalnızlık onun kaderi idi. Efendimiz (sas) ta Tebûk günü: **"O, tek başına yaşar, tek başına ölecek ve tek başına dirilecek"**[63] demişti ya; şimdi Ebû Zer, 80 küsur yaşma kadar tek başına yürüyen Ebû Zer, tek başına ölmek için Rebeze'ye gidiyordu.

Hz. Ebû Zer'in Rebeze hayatı yaklaşık iki sene sürecektir. Bu iki sene zarfında birkaç kez Medine'ye gelip gidecek, bazen de onu görmeye gidenler olacaktı. Meselâ, Mısır tarafından Halife Hz. Osman'ı devirmek için gelen asi gruplar Ebû Zer'e: "Seni bu hale sokan Osman'dır, gel başımıza geç ona isyan edelim" dediklerinde Hz. Ebû Zer asla böyle bir şeye taraftar olmayacak, onları bile bu işten vazgeçirmeye çalışacaktır. Onlara diyecekti ki: *"Vallahi! Osman beni değil Rebeze'ye, dünyanın öbür ucuna sürseydi, ben yine benim hakkımda bu hayırlıdır ki Osman böyle yaptı der, onun emrine itaat ederim."* [64]Bu tavır Hz. Ebû Zer'i anlamamız için önemli bir noktadır.

Vefatı

Hz. Ebû Zer, hanımı Ümmü Zer ve bir kızı ya da hizmetlisi ile beraber Rebeze'de iki yıl yaşadıktan sonra tarihler hicrî 32'i yi, miladî 653'ü gösterdiğinde hastalanır ve yatağa düşer; baş ucunda Ümmü Zer, gözyaşları içerisinde ağlamaya başlar. Ümmü Zer o ara der ki: "Ben yaşlı ve kadınım ya sana hak vaki olsa ey Ebû Zer! Ben bu halim ile sana ne yapabilirim ki? Ne seni yıkayabilirim ne seni kefenleyebilirim ne seni defnedebilirim!" Ümmü Zer bunları söylerken Ebû Zer şöyle diyordu: "Üzülme ey Ümmü Zer! Biz bir gün beş-on sahâbî Efendimiz'in (sas) yanında oturuyorduk. Efendimiz (sas) bizim hepimize baktı, sonra dedi ki: **'İçinizden biri çölün orta bir yerinde tek başına vefat edecek ve onun cenazesini mü'minlerden bir topluluk**

[62] İbn Şebbe, *Kitâbü Tarihi'l-Medineti'l-Münevvere,* III, 1035.
[63] Hâkîm, *el-Müstedrek,* 3/50,51; Beyhakî, *Delâil,* V, 222.
[64] İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 263.

ve o topluluk içerisinden salih bir adam kaldıracak!'[65] Ben şimdi şöyle bir bakıyorum da o gün orada bulunanlardan sadece ben hayatta kalmışım, çok büyük ihtimalle Efendimiz (sas) beni kastetmiş, göreceksin şimdi mü'minlerden bir topluluk buradan geçecek ve beni onlar defnedecekler." [66]

Ümmü Zer, halen gözyaşları içerisinde; "Ey Ebû Zer! Kim gelir bu ıssız çöle, hacılar döndü, kervanlar bitti, kim geçer buralardan" dedi. Ama Ebû Zer: "Hayır sabret, Allah Resûlü her sözünde sâdıktır, her sözü doğrulanmıştır, bu sözü de doğrulanacaktır" dedi.

Beklemeye başladılar; bir ara Ümmü Zer, çölün ortasından yükselen bir toz bulutu gördü, yavaş yavaş kendilerine yaklaşan bir kafileyi görünce, Ümmü Zer heyecanla, "Evet, gelenler var!" dedi. Ebû Zer: "Ben sana demedemiş miydim, işte onlar Efendimiz'in (sas) haberini verdikleri topluluktur, onların içerisinde salih bir adam vardır, o da beni defnedecektir" dedi.

İbn Abdilber o kafilenin 14 kişiden oluştuğunu söylemektedir.[67] Topluluk yaklaştı; yaşlı ufak tefek bir zat atından aşağıya indi ve Ümmü Zer'e: "Siz kimsiniz, çölün ortasında ne işiniz var" dedi. Ümmü Zer kendisini tanıttı, dizlerinin üzerinde yatanın Allah Resûlü'nün ashâbından Ebû Zer olduğunu söyledi. Ebû Zer'i duyunca o yaşlı zat; bir anda sanki gençleşti, ta Tebûk'a gitti, Efendimiz'in (sas) 23 yıl önce söylediği sözü tekrar etti ve çölün ortasında: "**Allah Ebû Zer'e rahmet eylesin. Tek başına yaşadı, tek başına ölecek ve tek başına dirilecek**" [68] diye haykırdı. Bu sözü haykıran Abdullah b. Mes'ûd'dan başkası değildi. Gözyaşları içerisinde Ebû Zer'e sarıldı: "Efendimiz'in dediği çıktı Ey Ebû Zer! Tek başına yaşadın, şimdi de tek başına ölüyorsun, yarın tek başına dirileceksin" dedi. Ebû Zer, Abdullah'ı tanımıştı, ona dedi ki: *"Beni sen defnedeceksin, çünkü Efendimiz (sas) bunu da bize söylemişti. Ama ey Abdullah! Beni kefenleyeceğiniz kefeni öyle birinden al ki o küçük büyük hiçbir devlet görevi, idarecilik, emirlik almamış olsun."* [69] O topluluk

[65] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 264.
[66] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 264.
[67] İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, IV, 218.
[68] İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, IV, 218.
[69] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 265.

içerisinde ensârdan bir delikanlı vardı; o dedi ki: "Ben hiç görev almamışım, annemin de bana verdiği şöyle bir elbise var, onu kefen olarak verebilirim." Ebû Zer bu sözlere sevindi ve çölün ortasında böylece gözlerini bu dünyaya kapadı. Abdullah b. Mes'ûd, o gencin verdiği elbise ile Ebû Zer'i kefenledi, cenaze namazını kıldırdı ve çölün ortasında yalnız bir mezar kazarak Ebû Zer'i oraya defnetti. [70]

Yalnızlık onun kaderi... Issız çöllerin yalnız adamı, kıyamete kadar da yalnız kalacak, hiç kimseler onun mezarını bile bilmeyecek... Abdullah b. Mes'ûd, daha sonra Ümmü Zer'i de yanına alarak Medine'ye doğru yola çıktı.

İşte Ebû Zer'in hayatı, işte onun bize bıraktığı miras... O, Hz. İsa'nın zühdü üzere yürüyerek, *Mesihü'l-İslâm/İslâm'ın* mesihi olarak bize çok şey öğretti. Allah duyanlardan etsin, Allah hepimizi Ebû Zer'in; zühd dolu, mücadele dolu, aşk dolu, sevda dolu, istikamet dolu, istikrar dolu, ilim dolu hayatından nasiplendirsin.

Hadis Rivayetleri

Hz. Ebû Zer bize böyle bir hayat bırakmasının yanında Efendimiz'in (sas) kutlu lisanından tam 281 tane hepsi de kendi mizacına uygun olan hadisler rivayet etmiştir.[71] O hadislerden iki tanesini naklederek sözlerimizi nihayete erdirelim.

Hz. Ebû Zer ne zaman bir hadis rivayet etse; sözü şudur: "Dostum/halilim bana şöyle dedi..."[72] Ona, Efendimiz'in (sas) yakınlığı böyleydi. Yine bir gün dedi ki: "Dostum bana yedi şeyi emrederek, şöyle vasiyette bulundu" dedi. Neymiş o yedi vasiyet? Dikkat edelim ve bu yedi nebevî vasiyet üzerinden hem Hz. Ebû Zer'i anlayalım hem de kendi hayatlarınıza taşımak için bu mesajları üzerimize alalım:

[70] İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 266, 267.
[71] İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, s. 258.
[72] Nesâî, *Siyam*, 81; Müslim, *Bir*, 142; Tirmizî, *Et'ime*, 30; İbn Mâce, *Et'ime*, 58.

1. *Zayıf ve miskin olanları sevmemi*
2. *Kendimden daha düşkünlere bakıp, daha iyi durumda olanlara imrenmememi*
3. *Hiç kimseden bir şeyler istememi*
4. *Akrabalarım ile, onlar ilişkiyi kesseler bile ilişkimi sürdürmemi*
5. *Ne kadar acı olsa da hakikati söylememi*
6. *Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadan hakkı haykırmamı*
7. *La havle ve la kuvvete illa billah sözünü dilimden hiç düşürmemeyi* [73]

Hz. Ebû Zer'in dilinden düşürmediği bu yedi nebevî tavsiye inşallah bizlerin de hayatlarının esası olur.

Diğer hadis ise şudur: Hz. Ebû Zer bir gün Efendimiz'in yanına geliyor ve diyor ki: "Ya Resûlullah! Bu zenginler var ya, hepsi sevapları silip süpürdüler ve bize bir şey bırakmadılar. Onlar bizim gibi namaz kılıyorlar ve oruç tutuyorlar, sevap alıyorlar. Onların malları var, mallarını Allah yolunda infak ediyorlar, sevap alıyorlar, ama bizim verecek mallarımız yok, bu bize haksızlık değil mi?" Efendimiz (sas) tebessüm ediyor; **"Ebû Zer! Gel sana bazı kelimeler, cümleler öğreteyim, sen onları söyle zenginlerin infakla kazandıkları sevaptan daha fazla sevap kazan. Eğer bu cümleleri sen söylersen, söylemeyen herkesi sen sevap itibari ile gerilerde bırakırsın."** Hz. Ebû Zer heyecanlanır; "Söyle Ya Resûlullah! Bana sevap kazandırtacak o kelimeleri, cümleleri bana öğret!" der. Efendimiz, buyurur ki: **"Bundan sonra her namazın ardmdan otuz üç defa Sübhanallah der Allah'ı tespih edersin, otuz üç defa Elhamdullilah der Allah'a hamd edersin, otuz üç defa Allahu Ekber der onu yüceltirsin. Sonra bunları; 'Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâşerîke leh, lehu'l mülkü ve lehu'l hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.' cümleleri ile bitirirsin. Böyle yaparsan günahın denizin köpükleri kadar da olsa bağışlanır ve çok çok sevap kazanırsın."** Hz. Ebû Zer sevinç içinde bu tesbihatı alır gider. Ama

[73] Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 159; Ebû Nu'aym, *Hılyetü'l-Evliyâ*, II, 159,160.

bir müddet sonra yine Efendimiz'in huzuruna gelir, yine üzgündür. Der ki: "Ya Resûlullah! Zengin kardeşlerimiz -ifade aynen böyledir- bu tesbihatı bizden duydular onlar da yapmaya başladılar. Bir bu kalmıştı elimizde onu da bizden aldılar. Efendimiz (sas) yine tebessüm etti ve dedi ki: **"Ebû Zer! Korkma Allah'ın ikramı geniştir. O dilediğine dilediği kadar verir!"**[74]

Nasiplenmek duası ile...

EBÛ ZER EL-ĞIFÂRÎ'NİN HAYATINDAN MESAJLAR

- Zühdü kendine azık olarak edin ki imtihanlarla dolu kulluk yolunu yürüyebilesin, şartlar ne kadar ağırlaşırsa ağırlaşsın, yanlış yollara düşmeyesin.
- Ehliyeti kendine azık olarak edin ki kazanımlara ihtiram gösterebilesin, her işi değil, hakkını vereceğin işi yapma adına gayret içerisinde olabilesin.
- Sadakati kendine azık olarak edin ki doğruluktan hiçbir şekilde sapmayasın ne kazanacaklarına ne kaybedeceklerine takılmadan hep doğru olanı söyleyebilesin.
- Vefayı kendine azık olarak edin ki en zorlu zamanlarda dostlarının yanında durabilesin, yapılan iyilikleri unutmadan daha güzel karşılıkları ortaya koyabilesin.
- Sabrı kendine azık olarak edin ki musibet ve belalara karşı direnebilesin, en küçük sarsıntıda kayıp gitmeyesin, gelen her imtihan ile seviyeni biraz daha yükseltebilesin.

[74] Müslim, *Mesâcid,* 142; Ebû Dâvûd, *Vitr,* 24, Darimî, *Salât,* 90.